

Synke-udfordringer som en senfølge

- ved klinisk diætist Gitte Ploug Balling

d.21.03.24

Kontakt information:

tf11@kk.dk
+ 45 6029 8212

Senfølger efter endt behandling

Smerter
Nervesmerter
Obs sondetryk

Mundtørhed

Dårlig
tandstatus

Svamp og
mundbetændelse

Osteoradionekrose

Svært at tygge og fordele
maden i munden

Lymfødem

Smagsforandringer
salt, sødt, surt, metal

Dysfagi (25-67 %)
Mad og drikke fejlsynkes (aspiration).
Maden lægger sig på en hylde, der skal synkes
gentagne gange

Ændret kropsopfattelse

Isolation/depression
Spiser alene

Trismus

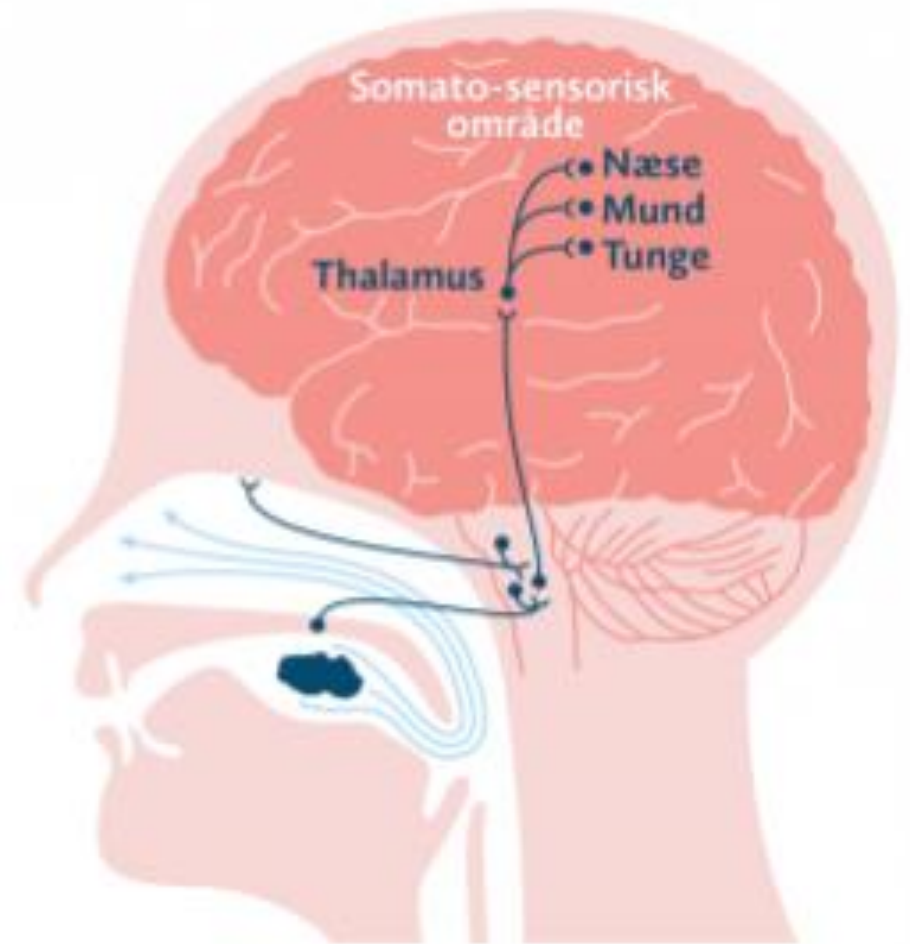
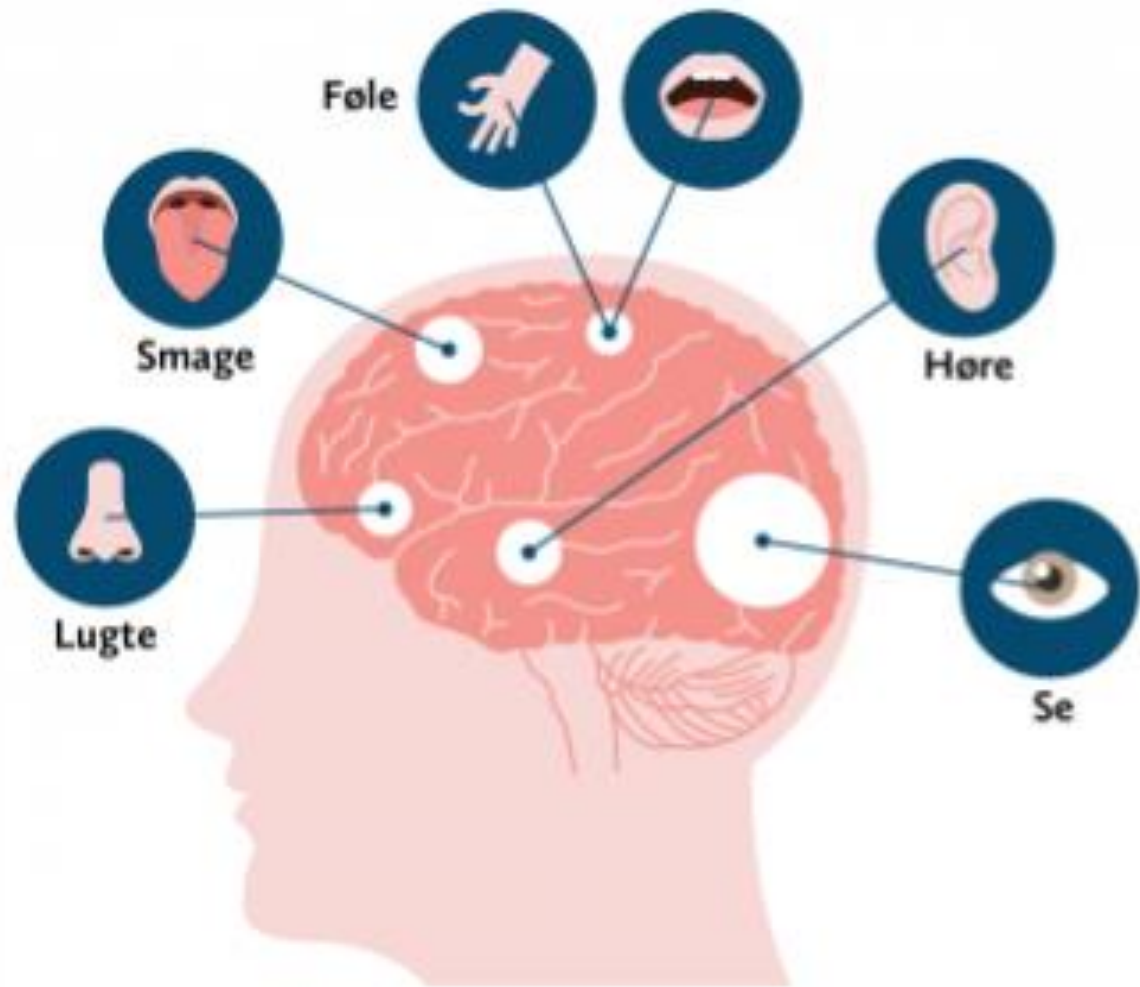
Fibrose

Seksualitet

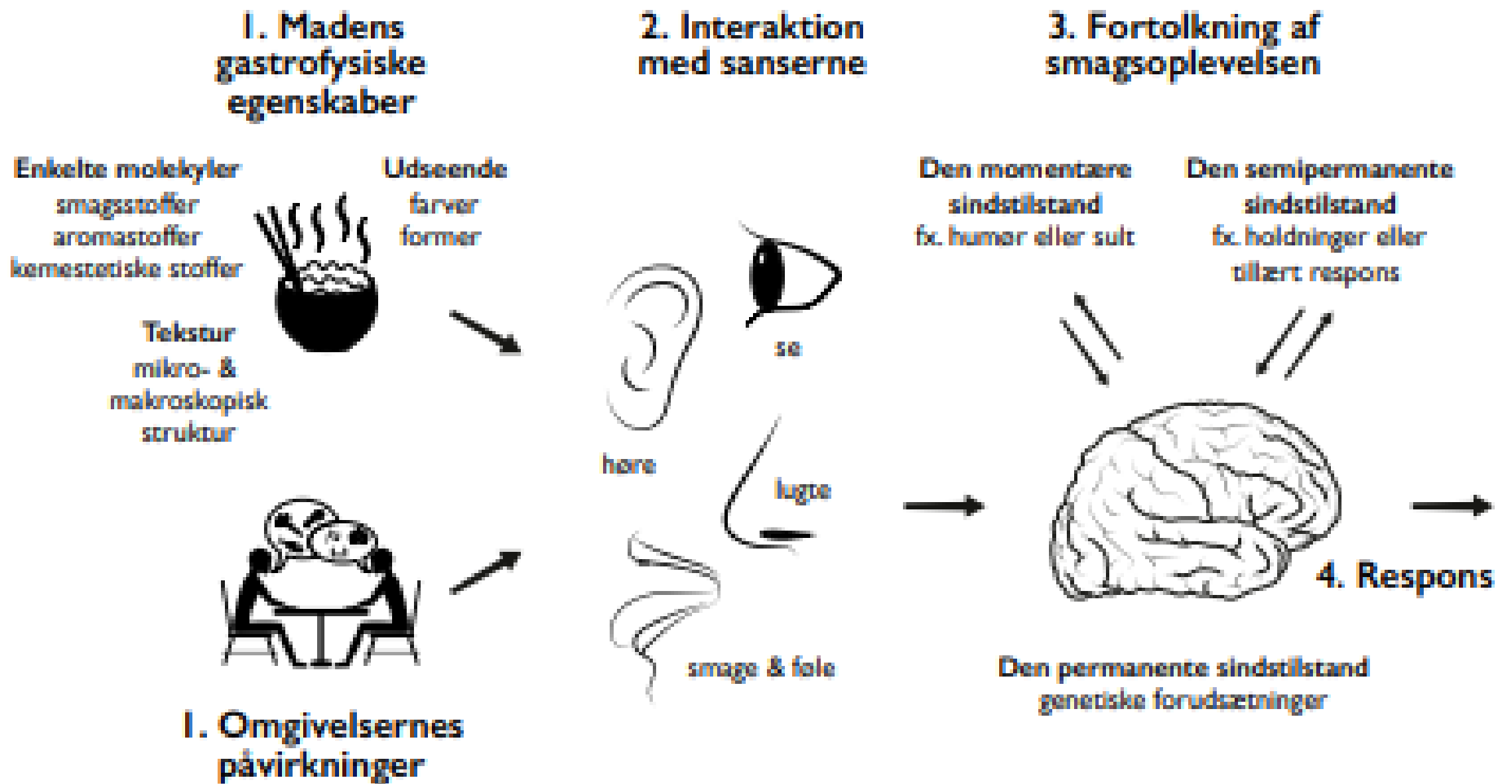
Udfordringer i forhold til
jobsituation

Vægttab

Tale/høreelse

Sansecentrenes placering og nerveforbindelserne fra mund og næse til hjernen. Illustration fra bogen 'Fornemmelse'

Figur 5. En model for en naturvidenskabelig forklaring på smagsindtryk

Sanser

Lugtesansen

- Når maden tygges frigives der lugtstoffer som kommer i kontakt med næsens lugtreceptorer.
- I næsen 400 forskellige typer af celler med op til ca. 5 millioner lugtreceptorer i hvert næsebor
- Hold dig for næsen når du spiser – svært at skelne fx hindbær fra brombær

Følesansen

Røre, føle udløser forventning om hvad der sker når vi får maden i munden

Kemestetiske sans

Den sans, der ligger til grund for, at vi kan opfatte, når noget er stærkt fx chili

Sanser

Synssans

Synssansen er vigtig for de forventninger, vi har til maden, før vi putter den i munden.

Udover forventninger, igangsætter syn af mad også en række såkaldte cephaliske reflekser.

Det er fysiologiske responser, som f.eks. øger mængden af spyt i munden. Uden spyt er det svært at tygge maden, og spyttet hjælper også med at transportere smagsstoffer rundt i munden

Høresans

Måske har musik en indvirkning

- <https://www.smagforlivet.dk/artikler/mundf%C3%B8lelsens-samspil-med-de-andre-smagsindtryk>

Smag

5 grundsmage

- Sødt: - et signal om, at der er sukker, og derfor energi, tilstede.
  - Salt: - et signal om, at maden indeholder salte, især natrium, som er essentielt for kroppens funktion.
  - Surt: - signalerer tilstedeværelse af syrer, som der ofte er meget af i umoden eller fordærvet mad.
  - Umami: - er tegn på, at maden er rig på protein.
  - Bitter: - er ofte tegn på, at maden er giftig. Kræver tilvænning
-
- Alle grundsmage kan smages i det enkelte smagsløg, vi har omkring 5.000 smagsløg på tungen

Umami

Råvarer med umami

Kød:

Kød som fx bacon, modnet kød, tørrede skinker og pølser har meget umami.

Fisk:

Fisk, fishsauce, ansjoser, skaldyr har også meget umami.

Vegetabilsk:

Soyasauce, tang, bouillon, modne oste fx parmasan, fadlagret vin, asparges, ærter, svampe, tomater og løg.

Mundtørhed

Øger risiko for caries, svampeinfektioner, tandkødsbetændelse

Forebyggelse:

Tandbørstning flourholdig tandpasta fx Duraphat på recept.

Undgå, om muligt søde sager, syre- og sukkerholdige drikke.

Skyl og rens munden hyppigt.

Midler mod tør mund

- spray i dagtimerne

- gel til natte

Spytstimulering (fra hvilespyt til stimuleret spyt)

- sukkerfrit tyggegummi eller pastil 4-5 min. x 1 i timen, eller før hvert måltid

Mundtørhed

Spytsekretion:

Værdier, normal rask person

- 0,3 – 0,5 ml/min ustimulerede helspytsekretionshastighed
- 1,0 – 2,0 tyggegummei stimulerede helspytsekretionshastighed

Værdier for stærkt nedsat (hyposalvivation)

- $\leq 0,1$ ml/min ustimulerede helspytsekretionshastighed
- $\leq 0,7$ ml/min tyggestimuleret stimulerede helspytsekretionshastighed

Tygge, synke og fordele maden i munden

Homogent

Blødt

Vådt

Broccoliens
4 faser

Synk let menuer

Græsk yoghurt a la koldskål

Æggestand på gulerod
- bacon og cremefraiche

Tunmousse
- frossen fløde

Bønnesuppe
- persilleolie

Kokosmælkbudding
- hindbær sovs

Maizenagrød

Cremet ærte suppe
- cremefraiche og revet parmasan

Boller i selleri
- luftig kartoffelmos

Nougatmousse
- blåbær sovs

Ernæringsdrikke kan være en hjælp

Krebinet 70 g med 3 kartofler og
stuvning

2400 kJ og 18 g protein

200 ml

1860 kJ
18 g protein

Tygge, synke og fordele maden i munden

SPISEGUIDE

	SVÆRT AT SPISE	MULIGT AT SPISE
BRØD	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hvidt brød ▪ Rugbrød 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Fede kiks (fx digestive eller kiks af butterdej) ▪ Knækbrød (tynde former for knækbrød) ▪ Brød af butterdej (fx croissant eller tebirkes uden birkes) ▪ Ristet brød, evt. ristet i smør ▪ Evt. bondebrød ▪ Øllebrød
GRØNT	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grøntsager rå/kogte ▪ Kartoffler 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grøntsager og kartofler som mos, puré og saft
RIS OG PASTA	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kogte ris ▪ Pasta 	<p>RIS</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Grød: risengrød, rismelsgrød ▪ Risotto ▪ Ris kogt med rigeligt olie/smør <p>PASTA/RAVIOLI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Små stykker i supper, fx suppehorn ▪ Med kød og/eller mælke- eller ostesovs
GRYN	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rå gryn 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gryn kogt til grød - gerne på mælk, fx havre-, hirse- og boghvedegryn

<https://kraeft.kk.dk/viden-og-vaerktoejer/rehabilitering-ved-hoved-halskraeft/fysisk-aktivitet/mundoevelser>

https://kraeft.kk.dk/sites/default/files/2023-01/Spiseguide_1.pdf

Håndtering af vægttab

ENERGI- OG PROTEINTABEL

Side 1 af 2

NAVN: _____

Dit behov: ENERGI _____ KJ   PROTEIN _____ GRAM

DATO: _____

MORGENMAD PR. 1 DL	ENERGI I KJ	PROTEIN I GRAM
Sødmælksyoghurt	370	3,2
Ymer	300	5,8
Skyr	315	12
Græsk yoghurt 10%	550	6
Havregrød kogt på sødmælk (1 del gryd til 2 del sødmælk)	450	4,5
Øllebrød	325	1,3